

Vuk'uzenzele

O e tlisetswa ke Dikgokahano tsa Mmuso (GCIS) English/Sesotho Tlhakubele 2022 Kgatiso 1

SoNA ya selemo sa 2022: Ho Ntlafatsa Maphelo le Boiphediso

Mmuso o etsa boitlamo ba ho tsotella batho ho feta tsohle, mme o iphile nako ya matsatsi a 100 a ho phetha moralo o amang makala ohle a setjhaba ho hodiseng moruo wa Afrika Borwa, ho thea mesebetsi le ho lwantsha tlala.

Ntlha ena e ile ya toboketswa ke Mopresidente Cyril Ramaphosa Puong ya hae ya Boemo ba Naha ya selemo sa 2022.

“Mosebetsi ona o tla tswela pele hodima motheo wa Moralo wa Kahobotjha le Tsosoloso ya Moruo, oo e ntseng e le lenaneo la rona la ka mehla la ho aha moruo wa rona botjha,” o boletse jwale.

Ha a bua le setjhaba, Mopresidente o itse merero e itlhommeng ka pele ya mmuso ke ho hlola sewa sa Lefu la Khorona (COVID-19), ho aha metheo ya tshebetso ya moruo, ho phahamisa tlhahiso ya ka hara naha, ho thea mesebetsi le ho sebetsana le mathata a maholo a motlakase.

“Haeba ho ena le ntho e le nngwe eo bohle re dumellanang ka yona, ke hore maemo a renang ha jwale – a bofutsa-



na bo matla, tlhokeho ya mesebetsi le ho se lekalekane – ha a amohelhe, hape ha a na mokoka.”

Tlhahiso ya mesebetsi

Ngwahola kotareng ya boraro, sekgahla sa tlhokeho ya mesebetsi se fihleletse boemo bo hodimo ka ho fetisisa bo kileng ba tlalewa, moo 34.9% ya batho e ileng ya hloka mesebetsi, e le ka lebaka la mathata a ditjhelete a baki-lweng ke COVID-19.

“Bohle re a tseba hore mmuso ha o thehe mesebetsi.

Lekala la kgwebo ke lona le hlahisang mesebetsi. Mosebetsi wa mantlha wa mmuso ke wa ho etsa maemo a tla thusa lekala la poraefete – boemong ba makala a maholo le a manyenyane – ho bitoha, ho hola, ho fumana mebaraka e metjha, ho hlahisa dihlahiswa tse ntjha, le ho hira palo e eketsehileng ya basebetsi,” o itsatso.

Karolo e ka etsang 80% ya basebetsi e sebetsa lekaleng la

poraefete.

Mopresidente o itse mmuso o tla hlahisa sekema se setjha sa netefaletso ya kadimo ya ditjhelete ho thusa lekala la dikgwebo tse nyenyane ho boela di phahama.

Lenaneo la Mopresidente la Kgothaleto ya Ho Thewa ha Mesebetsi (PESP), le seng le ntse le tsheheditse menyetla ya mesebetsi e 850 000, le tla hodiswa. Bongata ba batho ba unneng molemo ho lona e bile batho ba batjha; hape karolo e etsang 60% e bile basadi.

Lenaneo lena la ho ngoka mesebetsi le tla thusa Lefapha la tsa Lehae ho thaottha batjha ba 10 000 ba sa sebetseng bakeng la ho kenya direkoto tse pampiring tsa lefapha di-khomphuteng, mme Letlole la Setjhaba la Mesebetsi (SEF) le tla thea menyetla e meng hape ya mesebetsi e 50 000. Lefapha la Thuto e Phahameng le Thupelo le tla kenya mesebetsing batjha ba sa sebetseng ba 10 000 ba nang le mangolo a tekgniki le thuto le thupelo ya mosebetsi (TVET) ho tloha ka kgwedi ya Mmesa selemong sa 2022.

Polatefomo ya SAYouth.mobi,

eo e thusang batjha ba batlang mesebetsi ho fumana menyetla eo, le ho ba tshehetsa, jwale e se e na le batjha ba dimilione tse 2.3 ba ingodisitseng. Ba ka hodimo ho

600 000 ba bona ba se ba ntse ba kentswe mesebetsing.

“Tshebetso e ntjhafaditsweng ya Batjha ya Naha e tla thaottha sehlopha sa yona sa pele sa batjha ba yona ba 50 000 selemong se tlang sa 2023, e le ho fumantsha batjha menyetla ya ho ba le seabo metseng ya habo bona, ho ntlafatsa boitsebelo ba bona le ho eketsa menyetla ya bona ya ho ka sebetsa.”

Diphallelo tsa SRD di tswela pele

Diphallelo tsa COVID-19 tsa Kimollo ya Setjhaba (SRD), tse seng di thusitse batho ba sa sebetseng ba fetang dimilione tse 10, di ekeleditswe nako ya selemo se seng hape – ho fihlela ka kgwedi ya Tlhakubele selemong sa 2023.

Ka hodima mona, mmuso le balekane ba ona ba tla leka ho fumana mekgwa ya ho tswela pele ho tshehetsa batho ba imetsweng ke mathata a ho hloka tjhelete ka mokgwa oo naha e tla o kgona bakeng sa nako e telele.

E tswella pele leqepheng la 2



PUO YA BOEMO BA NAHA
Leqephe 8-9



DULA
O BOLOKEHILE
ENTA O BOLOKE AFRIKA BORWA
HA RE LE NGATANA NNGWE, RE KA E HLOLA KOKWANAHLOKO YA CORONA



Lenaneo la Telkom la bohodisi le potlakisa ditharollo tsa ICT
Leqephe 10



Ho bala Vuk'uzenzele fumana epe ya GOVAPP ho:

Batla SA Government ho Google playstore kapa ho appstore

IKOPANYE LE RONA HO
Diwebosaete: www.gcis.gov.za Imeile: vukuzenzele@gcis.gov.za
www.vukuzenzele.gov.za Mohala: (+27) 12 473 0103
Tshedimosetso House:
1035 cnr Frances Baard and Festival streets, Hatfield, Pretoria, 0083



Ho emiswa ha Boemo ba Koduwa ho se ho le haufi bakeng sa Afrika Borwa

Mopresidente Cyril Ramaphosa o sa tswa phatlalatsa Puong ya hae ya Boemo ba Naha ya selemo sa 2022 (SoNA) hore mmuso o rera ho suthisa boemo ba Naha ba Koduwa nakong ena naha e kenang mohatong o motjha wa taolo ya sewa sa lefu la Kokwanahloko ya Khorona (COVID-19).

“Ke maikemisetsa a rona ho emisa Boemo ba Naha ba Koduwa hanghang ha re se re phethile mehato e meng e tlasa Molao wa Naha wa Bophelo le melao e meng e reretsweng ho kgina sewa sena,” ho boletse Mopresidente.

Mohla la 15 Tlhakubele

selemong sa 2020, Mopresidente Ramaphosa o ne a phatlalatse Boemo ba Naha ba Koduwa ho latela Molao wa Taolo ya Koduwa, a ba a phatlalatsa mefutafuta ya mehato ya ho kgina ho qhoma ha sewa sa COVID-19.

Mopresidente Ramaphosa o itse e batla e le tsohle dithibelo tse amang tshebetso ya moruo le diketsahalo tse amang setjhaba e seng e emisitswe, mme ho lebohuwa lenaneo la ho thakgolwa ha kentelo.

O hopoditse baahi hore kentelo ke mokgwa o molemo ka ho fetisisa wa ho itshireletsa kgahlanong le ho kula, lefu le COVID-19, e seng e nkileng maphelo

a batlang a etsa 100 000 ka hara naha.

“Ke hlola ke hlahisitse maikutlo a ka ke re, hoja ke ne ke eso ka ke entwa, ka kgwedi ya Tshitwe ngwahola ha ke ne ke tshwaetswa ke COVID-19, mohlomong nka be ke sa ema mona hona jwale,” o itsatso.

Mopresidente o nkile monyetla wa ho kgothaletsa Mafrika Borwa ho iphuma nela ente ena e pholosang bophelo le hore a tswela pele ho phetha mehato ya mantlha ya bophelo bo botle le ho dula a le sedi ka dinako tsohle.

“Re tla kgona ho tswela pele ka maphelo a rona, le ha re ntse re na le kokwanahloko ena mehopolong

ya rona,” o boletse jwalo, a boetse a eketsa hore sewa sena se mpefaditse phapang e pakeng tsa ba sebetsang le bao ba hlokanang mesebetsi.

Letlole la Mahatammoho

Mopresidente Ramaphosa o phatlaladitse hore Letlole la Mahatammoho le bokeletse dibilione tse 3.4 tsa diranta ho tswa ho Mafrika Borwa a fetang 300 000 le dikhampani, ha batho ba fetang 400 le dikhampani tse 100 ba ile ba ithaopela ho nyehela ka nako ya bona le ditshebetso.

“Letlole lena le phethahaditse tema ya bohlokwa hloko ka ho tshehetsa karabelo ya naha

ya bophelo bo botle le ho fokotsa mathata a setjhaba a ileng a tjamela naha ya rona le batho ba habo rona.”

O lebohile bohle ba kentse ng letsoho letloleng lena, ho kenyeletswa ditho tse ding tsa Palamente, esita le diketso tse ding tse etseditsweng ho tshehetsa batho ba anngweng ke sewa sena.

Mopresidente o boetse a thoholetsa basebetsi ba bangata ba tlhokomelo ya bophelo le ba moleng o ka pele ba etsang tema ya bohlokwa ntweng ya COVID-19.

“Naha ya rona e ke ke ya leboha ka ho anetseng basebetsi ba ikitlaetsang ba bophelo bo botle le basebetsi ba bang ba moleng o ka pele ba behang maphelo a bona kotsing ka ho hlokomela ba kulang le ba fokolang nakong ena,” o itsatso. –

SAnews.gov.za

E tswella pele ho tswa ho leqephe la 1

Phumantsho ya mobu

Mmuso o tswela pele ka diphetoho tsa mobu mme o lebeletse ka thahasello ho ananelwa ha Bili ya ho Amohuwa ha Mobu. Ho thewa ha Lekala la Ntshetsopele ya Temo le Diphetoho tsa Mobu le hona ho tla phethwa selemong sena.

“Lefapha la Mesebetsi ya Setjhaba le Metheo ya Tshebetso ya Moruo le tla phetha ho neheletswa ha dihektara tse 14 000 tsa mobu o matsohong a mmuso ho Lekala la Ntshetsopele ya Matlo a Bodulo,” Mopresidente o itsatso.

O ekeditse ka ho re ho na le mobu o anetseng wa temo malebana le ho tshehetsa dimilione tsa balemi ba banyenyane tlhahisong ya bommaditshibana, mehlape, ditholwana le meroho.

Hona jwale, balemi ba

fetang 100 000 ba se ba fumantshitswe divoutjhara tsa ho kenya letsoho malebana le ho atolla tlhahiso ya bona, mme lenaneo lena le tla atoloswa hore le fihlelle ho balemi ba bangata.

Bobodu le ditlolo tsa molao

Ho tloha ho theweng ha Khomishene ya Dipatlisiso Ho hulweng ha Mmuso ka Nko, ho isa diphuputsong tsa dikontraka tsa theko ya thepa e amanang le COVID-19, Mopresidente Ramaphosa o lomahantse meno mosebetsing wa ho fedisa bobodu.

“Ha ho matsapa a rona a ho tsosolosa moruo a tla atleha haeba re sa lwantshe sewa sena sa bobodu ka bonnete,” Mopresidente o boletse jwalo.

Pele ho letsatsi la 30 Phuptjane, o tla teka moralo wa tshebetso o arabelang ditshisinyo tsa Khomishene.

O hlalositse hore makala

a fapafapaneng a mmuso a sebetsa mmoho ho tshwantsha disenyi, le ho di fumantsha kotlo, le ho fumana puseletso ya ditjhelete tsa Mmuso tse tlatlapilweng.

Polokeho le tshireletso di tla matlafatswa ka ho hirwa ha mapolesa a 12 000 le ho theha botjha diforamo tse kopanyang sepolesa le setjhaba (di-CPF).

Twantsho ya GBVF

Mmuso o tla tswela pele ho matlafatsa ntwaga kahlanong le Dikgoka tse Amanang le Bong le Polao ya ba Batshehadi (GBVF) selemong sena ka ho phethahatsa Moralo wa Leano la Naha le malebana le GBVF.

Melao e meraro e metjha e se e ntse e le tshebetsong ya ho matlafatsa sistimi ya ho lwantsha ditlolo tsa molao le ho phethahatswa ha toka le tshehetso ya mahlatsipa.

“Ho phethahatswa ha melao ena ho tla ba le thuso e kgolo ho netefatseng hore

dinyewe di tjhotjhiswa ka katleho, le hore mahlatsipa a tshireletsehe le hore ho be le mekgwa ya thibelo ya ditlolo tsa molao e sebetsang hantle le ho feta.”

O mong wa melao eo Mopresidente Ramaphosa a buang ka yona ke Molao o Lokisitsweng wa Ditlolo tsa Molao le Ditaba tse Amanang le Tsona o tshireletsang ba fokolang diketsong tsa ho boela ba etswa diphofu.

Molao ona o dumella hore makgotla a dinyewe a kgethe bonamoleli boo ka bona ngwana e monyenyanane dilemong, le motho ya nang le bokowa kapa motho ya seng a hodile a ka hlalohjwa tsamaisong ya ditshebetso tsa toka.

Mopresidente o ne a boetse a bua ka Molao o motjha o Lokisitsweng wa Ditlolo tsa Molao (Ditlolo tsa Molao tsa Thobalano le Ditaba tse Amanang le Tsona) o thibelang ho qaphatswa ka motabo le ho nyalwa ha batho ba nang le bokowa ba

kelello. Molao ona o boetse o bolela hore ditlolo tsa molao tsa thobalano kgahlanong le batho ba nang le bokowa ba kelello di tlameha ho tlalewa Rejistareng ya Naha ya Batlodi ba Molao wa Thobalano.

Molao o Lokisitsweng wa Dikgoka tsa ka Malapeng o shebane le tse ding tsa ditharahano tse hlahellang dikamanong tse nang le dikgoka tsa ka malapeng.

Molao ona o dumellana le tshebetso ya ho fumanwa ha taelo ya tshireletso, hape o atolotse maemo ao taelo ya tshireletso e ka kopuwang tlasa ona.

Mopresidente Ramaphosa o itse Molao ona o boetse o tshireletsa batho ba seng ba hodile kgahlanong le mefuta yohle ya dikgoka tsa ka malapeng, hape o dumella hore baqosi ba etse dikopo tsa taelo ya tshireletso ka mokgwa wa inthanete, molemong wa ho ba babalilela nako le ditshenyehelo tsa maeto.



government communications

Department:
Government Communication and Information System
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Tel: 012 473 0353

Email: vukuzenzele@gcis.gov.za

Address: Private Bag X745, Pretoria, 0001

Acting Head of
Editorial and Production
Tyrone Seale | tyrone@gcis.gov.za

Acting Editor-in-Chief
Zanele Mngadi | zanelemngadi@gcis.gov.za

Managing Editor
Irene Naidoo | irene@gcis.gov.za

Writers
More Matshediso
Silusapho Nyanda

Graphic Designers
Tendai Gonese | Benny Kubjana

Production Assistants
Jauhara Khan | Sebastian Palmer

Language Practitioners
Nomgcibelo Motha | Boitumelo Phalatse
Thandolune Magudulela | Sizwe Ziqubu

All rights reserved. Reproduction of the newspaper in whole or in part without written permission is strictly prohibited.

Vuk'uzenzele
is published by Government
Communications (GCIS)



Printed by:



Distributed by:





Lekala la mmuso mmoho le la poraefete ke a bohlokwa kgolong ya moruo

Jwalo ka ha re ntse re sebetsa ka thata ho hodisa moruo wa rona le ho thea mesebetsi, ho na le ngangisano e matla ya hore na tema ya mmuso ha e bapiswa le ya lekalala la kgwebo e tshwanella ho ba kae ha re leka ho fihlella merero ena.

Ho na le batho ba sisintse ng hore re tlameha ho etsa kgetho, ka nqa e nngwe, mmuso wa ntshetsopele o nang le tema e kgolo ya ho kganna diphetho tsa moruo le tsa setjhaba, hape, ka nqa e nngwe, lekala la poraefete le hlwahlwa, le sarolohang, le kgannang kgolo ya moruo le tlhahiso ya mesebetsi.

Nnete ke hore re di hloka bobedi. Re hloka mmuso wa ntshetsopele le lekala la poraefete le mahlahlaha le le tjhatsi. Re hloka hore makala ana a sebetse mmoho, hape a thusane.

Mohopolo ona ha o motjha. Dilemong tse mashome a mararo tse fetileng, ka selemo sa 1992, African National Congress (ANC) e ile ya dumela tokomane e bitswang 'Ready to Govern'.

Tokomane ena e lokodisitse tataiso ya leano bakeng la Afrika Borwa e lokolohileng, hape, nakong e batlang e feta dilemo tse mashome a mararo, ya susumetsa motjha wa maano o late-tsweng ke dipuso tse ileng tsa hlahlamane tsa demokrasi.

Tokomane ya 'Ready to Govern' e ile ya ba le pono ya puso ya demokrasi eo qetellong e tla fihlella boikarabelo ba 'ho hokahanya, ho rala le ho tataisa ntshetsopele ya moruo ho

ya fihlella paterone ya kgolo ka tshebedisanommoho le lekala la mekgatlo ya basebetsi, kgwebo le makala a mang a setjhaba.

E buile ka tlhokeho ya leano la moruo le tlang demokrasi ka hara moruo le ho thea menyetla e atlehisang tlhahiso ya mesebetsi, e le moo Mafrika Borwa ohle a amohelang moputso o loketseng boiphedisano ba ona.

Tokomane ena e boetse ya ba le pono ya 'lekalala la poraefete le mahlahlaha, le sebedisang boitsebelo le boqhetseke ba Mafrika Borwa ohle hape le moo diketsahalo tsa kgwebo tse nang le seabo se matla tlhahisong ya mesebetsi di kgothaletswang ka mafolofolo.

Puong e sa tswa etswa ya Boemo ba Naha, ke ile ka lokodisa ka moo mmuso, kgwebo le basebetsi ba tshwanelang ho sebetsa mmoho kateng, moo lekala ka leng le sebedisang bokgoni ba lona bo ikgethang ho theheng mesebetsi.

Le leng la makala a atlehisang tlhahiso ya mesebetsi ke dikhampani tsa mmuso (di-SOE). Di fehla motlakase, di tsamaisa madiboho, di betla mebila, hape di fana ka phephelo ya metsi ana ao moruo o a hlohang haholo hore o tsebe ho sebetsa.

Ho tloha nakong eo re fumaneng demokrasi ka yona, di-SOE tsena di se di ile tsa atollela phano ya ditshebeletso ka mokgwa o matla ho mafutsana.

Ke ka hona karolo ya bohlokwahlokwahanya, ho rala le ho tataisa ntshetsopele ya moruo ho



matla a ho itjara ho tsa ditjhelete, re ntlafatsa tshebetso ya tsona ya ka mehla le ho di thusa hore di nke tema ya bohlokwahanya le e molemo haholwanyane moruong.

Ho ikamahantswe le tema e lothotswang ho 'Ready to Govern', mmuso o kganna kgolo le diphetho ka bobedi ka meqala e kang leano la tlhodisano, dipehelo tsa matlafatso e batsi ya batho ba batsho moruong (BBBEE) le melao ya tekatekano mesebetsing, le ka ho hokela kabo ya dilaksense tse fapafapaneng ditshebeletsong tse akaretsang le mererong ya matlafatso.

Mmuso o boetse o ameha ka kotloloho tlhahisong ya mesebetsi, e seng feela bakeng sa batho ba sebetsang tshebeletsong ya mmuso, empa le makaleng a mang. Lenaneo le Ato-lotsweng la Mesebetsi ya Setjhaba (EPWP), leo e sa le le qala ka selemo sa 2003, le fumantshitse dimilione tsa batho mesebetsi.

Haufinyane mona, karabelong ya maemo a hloabaetsang a bakilweng ke sewa sa COVID-19, mmuso ona o se o ile wa phethahatsa katoloso e

kgolo haholo ya mesebetsi ya setjhaba e so ka e bonwa naheng ya rona.

Kgothaletso ya Mopresidente ya Mesebetsi (PES) e se e tsheheditse menyetla ya mesebetsi e fetang 850 000 nakong ya dikgwedi tse 16 feela. Ka hodima ho atolla mesebetsi ya setjhaba, re fana ka tshehetso bathong ba batjha ba sa sebetseng ho ba lokisetsa ho ka sebetsa, ho thusa hore ba hirehe, le ho ba hokela menyetleng ya mosebetsi.

Di ngata ditsela tse ding tseo mmuso o ka bang le seabo ka tsona tlhahisong ya mesebetsi, ho kenyeletswa matsete a phatlaletseng metheong ya tshebetso ya moruo, ho thewa ha didika tse ikgethang tsa moruo, le ka tshehetso ya diindasteri tsa kgolo tse sebedisang haholo basebetsi ho feta metjhine.

Selemong sena re tsepamisitse maikutlo ka mokgwa o ikgethang dikgwebong tse nyenyane le tse mahareng (di-SMME), ho dikoporasi le lekaleng la moruo le sa hlophiswang.

Ka ho ralwa botjha ha sekema sa netefaletso ya kadimo ya ditjhelete, seo re se thehileng dikgwe-

ding tsa pele tsa sewa sa COVID-19, ho etsa hore ho fumaneha ha tjhelete ya 'ho boya sekwele' ho be bonolo haholo bakeng la dikgwebo.

Re atolla meropotso ya lekgetho la bahiri, hape re sheba diphetho tse ding tsa melawana e fapafapaneng tseo re ka di etsatsang ho thusa dikgwebo tse nyenyane hore di hire batho ba bangata ho feta pele.

Jwalo ka ha ke ile ka bolela Puong ya Boemo ba Naha, ena ke e meng ya mehato eo re e nkang re le mmuso "ho etsa maemo a tla thusa lekala la poraefete – mae-mong a dikgwebo tse kgolo le tse nyenyane – ho bitoha, ho hola, ho fumana mebaraka, ho hlalisa dihlahiswa tse ntjha, le ho hira basebetsi ba bangata ho feta pele.

Lekala la poraefete le hira karolo e etsang dikotara tse tharo tsa basebetsi ba Afrika Borwa, hape le na le seabo se ka hodimo ho karolo ya pedi-bororong ya matsete le ditshenyehelo tsa diphuputso le ntshetsopele.

Mmoho le mmuso wa ntshetsopele o nang le bokgoni, naha ya rona, ka hona, e hloka lekala la poraefete le atlehileng, le tsetellang hore naha e fihlelle tlhahiso e hodimo ka ho fetisisa.

Ha tlhahiso ya mesebetsi e lekaleng la poraefete e eketseha, ke ha boiphedisano ba batho bo tla tshehetseha mme bo be le mokoka. Thepa le dihlahiswa di tla fepelwa haholo, mme puso ya demokrasi e kgona ho bokella haholo tjhelete e kenang bakeng la ntshetsopele ya setjhaba.

Tokomane ya 'Ready to Govern' e re tema ya mmuso "e tshwanela ho lekalekanyetswa ho latela ditlhoko tsa moruo wa naha ka mokgwa o tjhatsi", le ha e ka ba e eketsa tema ya lekala la mmuso dikarolong tsa dibaka tsa maano, kapa e a e fokotsa ho tse ding.

Ha re sa tla fihlela boemo ba moruo o jwalo kantle ho mmuso wa ntshetsopele o nang le bokgoni le lekala la poraefete le kenyeletsang bohle, hape le holang ka potlako. Ha re a tshwanela ho bolellwa hore re kgethe e nngwe ya tsona. Re di hloka ka bobedi.